Marta Baran

Szkoła w Dębnie

(Poniższy tekst pochodzi z artykułu - Zarys historii Dębna 1875 – 1945)

Dębno wraz z przysiółkami stanowiło odrębną gminę, którą zarządzał wójt oraz rada gminy. W roku 1879 funkcję wójta pełnił Jędrzej Korszniak, radnymi byli: Jan Gajda, Matys Wang, Andrzej Sendzyk, Jan Gogol, Piotr Zień, Jędrzej Wanat, Michał Zień, Anton Gajda, Michał Horoszko, Waśko Gajda, Dmitro Czereb, Jędrzej Gajda, Hryć Martyszko, Pańko Gajda, Olech Wolania i Fedko Gudzik[1].

Dnia 21 sierpnia 1877 r. na podstawie uchwały podjętej przez radę gminy, sporządzono Akt Fundacyjny, w którym zadeklarowano *chęć zaprowadzenia u siebie uregulowanej nauki szkolnej*[2]. W akcie zobowiązano się wybudować murowany budynek szkolny wraz z mieszkaniem dla nauczyciela. Przeznaczyć 1 ½ morgi ma ogród szkolny. Ponosić koszty wynagrodzenia nauczyciela i stróża szkolnego oraz dostarczać opał i dbać o dobry stan budynku. Pod aktem podpisali się: Michał Horoszko – wójt, Jacko Nowosiadło – zastępca wójta, Pańko Gajda – radny, Waśko Tysz, ks. Sylwester Krulikowski – pleban i radny oraz ksiądz Mikołaj Rozdzielski – dziekan unickiego dekanatu w Kańczudze.

Akt ten przedłożono Radzie Szkolnej Krajowej z prośbą, o wyrażenie zgody na utworzenie w Dębnie jednoklasowej szkoły etatowej. Gminę w rozmowach reprezentowali Jan Wanat i Jacko Nawosiadło. Dnia 1 września 1879 r. zaproponowali oni, by do czasu ukończenia budowy, naukę prowadzono w budynku gminnym, który zostanie wyremontowany i odpowiednio wyposażony. Jednocześnie wieś zobowiązała się, wybudować i oddać nową szkołę w nieprzekraczalnym terminie do dnia 1 września 1881 r. W trakcie rozmów zwrócono uwagę, na konieczność wyznaczenia innego miejsca budowy, gdyż wymienione w akcie fundacyjnym, graniczy z czynnym cmentarzem. Przedstawiciele gminy zobowiązali się przeznaczyć na ten cel działkę położoną w pobliżu cerkwi, jednak nieprzylegającą do cmentarza. Ksiądz Sylwester Krulikowski sporządził listę dzieci z roczników 1864-1870, które planowano objąć edukacją. Było ich 326.

W grudniu 1879 r. Rada Szkolna Krajowa wydała zgodę na utworzenie w Dębnie jednoetatowej szkoły, która wchodziła w życie z dniem 1 stycznia 1880 r. Niestety, najprawdopodobniej ze względu na przeciągającą się budowę szkoły, naukę rozpoczęto dopiero w 1890 r. Nauczycielem został Grzegorz Biłyk, który uczył do roku 1907. Początkowo sam, później jako nauczyciel kierujący. W latach 1900-1902 nauczycielem pomocniczym była Stanisława Gedrojć. Od 1 września 1902 r. była to szkoła jednoklasowa nadetatowa z drugim nauczycielem Izabelą Wogurek, którą w 1905 zastąpiła Ludmiła Pauluk. Z dniem 1 września 1905 r. Dębno otrzymało zgodę na prowadzenie szkoły dwuklasowej.

---

[1] W artykule zachowano pisownię imion, taką jaka występuje w wykorzystywanych dokumentach.

[2] We wszystkich cytatach, zachowano oryginalną pisownię.

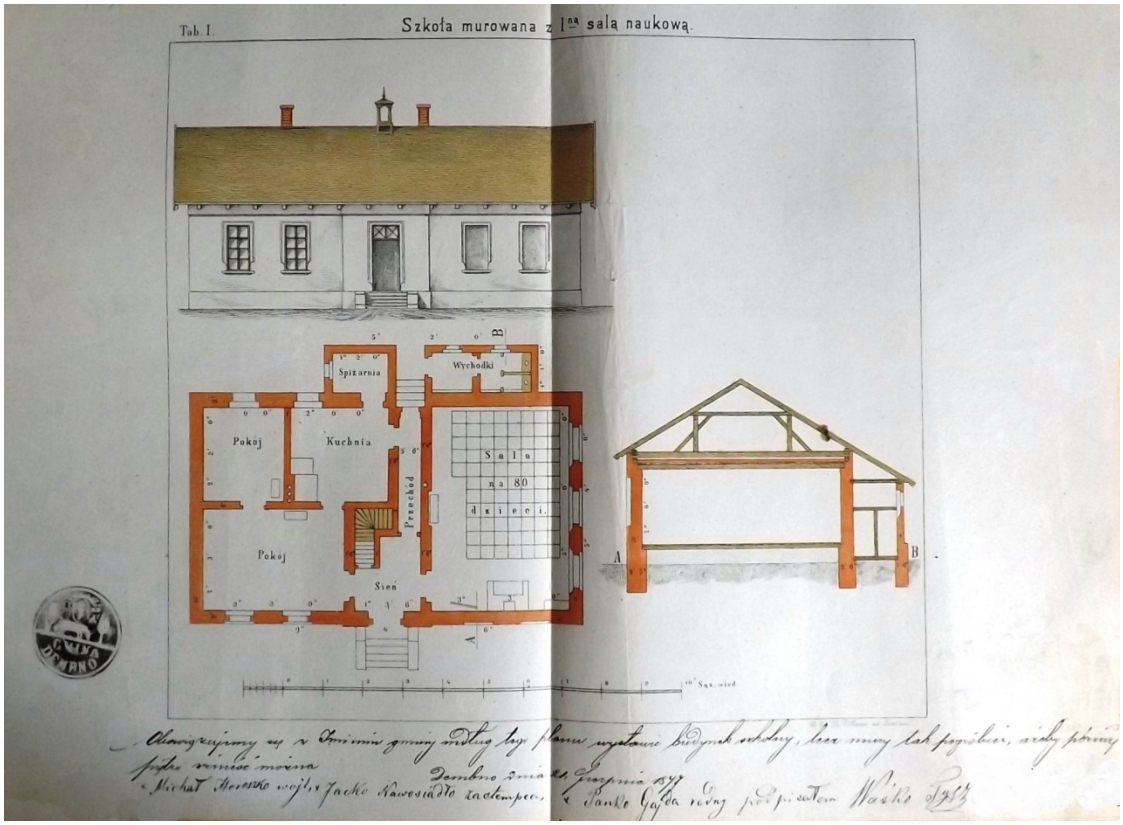

Rada Gminy Dębno zobowiązała się wybudować szkołę zgodnie z powyższym rysunkiem.

W latach 1906 - 1908 r. budynek szkolny został powiększony, przez dobudowanie na prawym skrzydle Sali lekcyjnej[3]. Na ten cel wieś otrzymała kredyt w wysokości 6000 koron. Nastąpiła też zmiana nauczycieli. Do nowo tworzonej szkoły w Chałupkach odeszła Ludmiła Pauluk, a na jej miejsce przyszła Maria Kubik, którą po roku zastąpiła Klementyna Krupianka. W roku 1907 nowym nauczycielem kierującym został Franciszek Wojciechowski, wspomagany przez dwoje nauczycieli Jana Maciałka i Marię Gdulę. Po roku Wojciechowskiego zastąpił Ludwik Maciejowski[4], który kierował szkołą do 1914 r. W tym okresie nauczycielami byli: Bronisława Maciejowska (1908-1913), Honorata Dąbrowska (1909-1910), Olga Konieczny (1910-1913), Julia Gawron (1911-1913), Teodora Słaby (od 1913 roku). W roku 1912 naukę prowadzono we własnym budynku, w którym mieściły się trzy sale lekcyjne. Szkoła była dwuklasowa, z trzema oddziałami (jedna klasa tzw. nadetatowa). Ze względu na dużą liczbę dzieci, zwrócono się z prośbą o zezwolenia na otwarcie drugiej klasy nadetatowej, czyli czwartego oddziału. Do wniosku załączono umowę najmu sali, w której prowadzone będą lekcje. Zgodę otrzymano i 1 marca 1912 r. szkoła mogła utworzyć drugą klasę nadetatową.

Po roku 1918 do szkoły w Dębnie nadal uczęszczały prawie wyłącznie dzieci ukraińskie. Polska szkoła funkcjonowała na Chałupkach, przysiółku Dębna. W roku 1924 nauczycielami w dębniańskiej szkole byli:

Dymitr Uhryn - ur. 1879 r., grekokatolik, Ukrainiec, pracę w szkolnictwie rozpoczął 17.09.1903 r., w Dębnie od 1.02.1924 r. pełnił funkcje kierownika szkoły.

Anna Bierzecka - ur. 1892 r., grekokatoliczka, Ukrainka, służbę w szkolnictwie rozpoczęła 1.09.1918 r.

---

[3] W tym kształcie budynek funkcjonował jako szkoła do 1965 roku.

[4] W okresie II RP podpułkownik Wojska Polskiego, zamordowany w 1940 r. przez Sowietów w Charkowie.

Maria Kubin - ur. 1903 r., rzymska katoliczka, Polka, pracę w szkolnictwie rozpoczęła 1.10.1923 r.
Wilhelmina Janina Niezgoda - ur. 1900 r., rzymska katoliczka; Polka.
Teodora Maria Słaby - ur. 1890 r., grekokatoliczka, Ukrainka, pracę w szkolnictwie rozpoczęła 1.10.1910 r., w Dębnie od 1913 r.

Pierwsza Komunia Aleksandra Uhryna rok 1935. W środku jego rodzice Teodora Słaby-Uhryn i Dymitr Uhryn.

Pomimo to, że do szkoły uczęszczało tylko 10 polskich dzieci (rok szkolny 1924/25), nauka odbywała się w dwóch językach. Po polsku prowadzone były lekcje języka polskiego, historii, geografii i śpiewu, pozostałe po ukraińsku. Rada Szkolna Powiatowa w Łańcucie w piśmie z dnia 20 lipca 1925 r. skierowanym do Kuratorium Okręgu Szkolnego we Lwowie informowała: „*Ludność ruska przy przesłuchaniu jej wyraziła życzenie, aby nauka w tej szkole odbywała się w 2 językach polskim i ruskim czyli tak jak się obecnie odbywa. Wszyscy deklaranci tego sobie życzyli. (...) Zważywszy, że ludność w tej gminie jest prawie zupełnie ruska, a jednak żąda szkoły dwujęzycznej stawiam wniosek na uwzględnienie jej prośby* ”.

W roku szkolnym 1930/31 do pięcioklasowej szkoły powszechnej w Dębnie uczęszczało 261 dzieci, które podzielone były na 7 oddziałów (klas). W szkole pracowało sześciu nauczycieli, dwóch spośród nich na pół etatu. Tygodniowo realizowano 162 godziny nauczania. Szkoła dysponowała pięcioma salami lekcyjnymi o łącznej powierzchni 190 m², z czego 160 własnych i 30 wynajmowanych.

8 lutego 1934 r. policja przeprowadziła rewizję u kierownika szkoły Dymitra Uhryna, w pomieszczeniach towarzystwa Proswita oraz w domach zaangażowanych w jego działalność Ukraińców. Tego roku usunięto ze szkoły nauczycieli narodowości ukraińskiej i zastąpiono ich Polakami. Lekcje prowadzono w języku polskim. Dokonano tej zmiany, pomimo że dzieci narodowości polskiej stanowiły mniej niż 10% ogółu uczniów.

Ukraińscy rodzice protestowali. Wysyłali pisma do Kuratorium Okręgu Szkolnego we Lwowie, jednak decyzji nie cofnięto. Nowymi nauczycielami zostali Tadeusz Wiatr – kierownik szkoły, jego żona Izabela Wiatr, Maria Peszkowska, Aniela Jarosiewicz i siostra Anatola Siwy. W lipcu 1938 r. założono w Dębnie koło Towarzystwa Szkoły Ludowej, którego przewodniczącym został Tadeusz Wiatr.

Zdjęcie z uroczystości poświęcenie świetlicy Towarzystwa Szkoły Ludowej w Dębnie rok 1939.

Pieczątki używane przez kierownictwo szkoły w Dębnie w latach trzydziestych XX w.

Ludwik Maciejowski nauczyciel kierujący szkołą w Dębnie (1908-1914)

Podpisy uczniów szkoły w Dębnie. Rok szkolny 1925/26

SZKOLNICTWO POLSKIE
W HOŁDZIE NARODOWI
AMERYKAŃSKIEMU
NA PAMIĄTKĘ 150-LECIA
NIEPODLEGŁOŚCI
STANÓW ZJEDNOCZONYCH

SCHOOL / SZKOŁA 2-klas. powszechna	TRUSTEE / OPIEKUN Uhrynowa Teodor
LOCALITY / MIEJSCOWOŚĆ Dębno	PRINCIPAL / KIEROWNIK Uhryn Dymitr
DISTRICT / POWIAT Łańcut	INSPECTOR / INSPEKTOR Rubowicz

Machno Eljasz	Zień Jan.	Sobaszko Antoni.
Jarosz Eljasz	Machno Jan	Gudzik Dymitr
Sobaszko Aleksy	Machno Józef	Biela Jakób
Tkaczyk Marja	Staszko Anna	Sipka Anna
Sobaszko Ewa	Omiatacz Katarzyna	Tkaczyk Anna
Machno Aleksy	Hojto Jerzy	Szabat Mikołaj
Repko Stefan	Choma Michał.	Rojko Piotr.
Wanat Mikołaj	Martyszko Michał	Medwid Jerzy.
Biela Józef	Maźnio Piotr.	Sendzik Michał.
Machniak Józef	Machno Andrzej	Tysz Dymitr
Szabat Antoni	Dutko Maja	Chomicz Anna.
Perewiznyk Pelagja.	Horoszko Anna.	Machno Ewa.
Dutko Maja.	Szyngara Katarzyna.	Hojto Katarzyna

Gajda Anastazja	Sobaszko Anna.	Dutko Ksenia
Machno Tekla	Sobaszko Katarzyna	Machno Anna
Jarosz Dmytro	Gudzik Bazyli	Tysz Jan.
Rojko Andrzej	Hojto Jerzy	Maruszak Stefan.
Zień Jan.	Gajda Jan	Gudzik Jakób.
Staszko Anna	Sowik Anna	Sobaszko Pelagja
Szyngiera Anna	Machno Marja	B Choma Marja
Machno Ewa.	Wanat Katerzyna	Więctaw Tekla.
Kozak Eljasz.	Sobaszko Teodor	Kujan Jerzy
Biela Mikołaj	Maruszak Anna	Horoszko Marja
Wanat Ewa	Dudko Jan	Szyngiera Stefan
Gudzik Bazyli.	Kondub Teodor	Sowik Andrzej.
Szabat Tekla	Machno Pelagja	Machno Tekla
Chomicz Olga	Kozak Tekla	Sowik Ewa
Zień Tekla	Szostak Katarzyna	Czereb Aleksy.
Sowik Eljasz	Machno Jan	Gogol Piotr.
Szabat Jerzy	Machno Bazyli	Jarosiewicz Antoni
Nabrezny Józef	Zień Jerzy	Gajda Pelagja
Hojto Marja	Szyngiera Bazyli	Fedek Adela
Hojto Ewa	Sendzik Julja	Gudzik Ksenia
Poluha Anna	Repko Anna	Jarosiewicz Antoni

DRUK. M. ARCT, WARSZAWA

Polacy z Dębna lata trzydzieste XX wieku.